

Z. Br.

Nieznany polski leksykograf z XVII w.

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 14/3, 575-576

1969

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Polskie piśmiennictwo geofizyczne wykazano tylko w niewielkim stopniu: zaledwie kilka prac starszych i ok. 60 prac z lat 1945—1961, gdy choćby tylko *Polska bibliografia oceanograficzna za lata 1945—1960*, opracowana przez E. Królikowską i K. Ołpińską-Warzechową („Przegląd Geofizyczny” nr 1—2/1961), liczy 265 pozycji (bez działu VII zawierającego publikacje sprawozdawcze i z zakresu terminologii oraz bez uzupełnień, które się ukazały w nrze 3/1961 wymienionego kwartalniku), a dział I *Wybrane działy nauk przyrodniczych i teoretycznych bibliografii* A. Mielczarskiego i Z. Szopowskiego *Piśmiennictwo polskie z zakresu hydrotechniki morskiej w okresie od 1945 do 1964 roku* liczy 520 pozycji.

Z. Br.

Z C Z A S O P I S M K R A J O W Y C H

PROBLEMY KULTURY UMYSŁOWEJ ODRODZENIA MIESZCZAŃSTWA PRUS KRÓLEWSKICH

Pod takim tytułem ukazał się w nrze 3/1966 „Zapisków Historycznych” artykuł Bronisława Nadolskiego. Rozprawa ma charakter problemowy i wysuwa szereg postulatów badawczych, których realizacja ma dać kompletny obraz kultury renesansowej miast Prus Królewskich, głównie Gdańska, Torunia i Elbląga. M. in. autor wysunął postulat zbadania problemu wyjazdów tutejszej młodzieży na wyższe studia dla różnych ośrodków uniwersyteckich, potrzebę opracowania bibliografii drukowanych dysput uniwersyteckiej młodzieży pomorskiej, potrzebę opracowania bibliotek publicznych i prywatnych¹ i potrzebę studiów nad środowiskiem naukowym na Pomorzu w dobie odrodzenia.

Z. Br.

NIEZNANY POLSKI LEKSYKOGRAF Z XVII W.

Podczas gdy w XVI w. na polu leksykografii polskiej działało wielu autorów (J. Mączyński, J. Murelius, F. Mymer, Bartłomiej z Bydgoszczy i inni), to z XVII w. mamy tylko jednego, choć wybitnego, słownikarza, G. Knapkiego. Dlatego wszelkie informacje odnoszące się do XVII w. mają duże znaczenie dla historii polskiej myśli leksykograficznej, jak to podkreśla Mieczysław Karaś w swej pracy *Nieznany polski leksykograf z I poł. XVII w.* („Sprawozdania z Posiedzeń Komisji Oddziału PAN w Krakowie”, styczeń-czerwiec 1965).

M. Karaś donosi tutaj, że niedawno odkryto wśród rękopisów biblioteki klasztornej dominikanów w Krakowie słowniczek słowiańsko-polski, zawierający ok. 3 tys. wyrazów polskich, powstały w Żółkwi zimą 1641 r., a więc niedługo przed ukazaniem się II wydania słownika Knapkiego (Kraków 1643). Jego autorem jest dominikanin, doktor teologii Marian z Jaślik, później określany jako Jaślicki, profesor teologii w Busku, Podkamieniu, Lwowie i Kijowie. Choć był przede wszystkim teologiem (w rękopisie pozostawił wiele dzieł z tego zakresu), zajmował się również sprawami językowymi. Oprócz wymienionego wyżej słowniczka pozostawił w rękopisie jeszcze dwie próby leksykograficzne: słowniczek wyrazów obcych, głównie objaśniający wyrazy tureckie, i *Wokabularz Łacino-*

¹ Jedna taka monografia już się ukazała: S. Sokół, M. Pelczarowa, *Księgozbiór gdańskich lekarzy Krzysztofa i Henryka Heyllów*. Gdańsk 1963.

Polsko-dworski. A więc „zasługuje on w pełni na przypomnienie jako współ-rówieśnik, a może niedoszły konkurent-dominikanin Knapskiego-jezuity”, pisze prof. Karaś.

Z. Br.

ŹRÓDŁA SŁOWNIKA POLSKIEGO DAWNEGO IGNACEGO WŁODKA

Pod takim tytułem ukazał się artykuł Franciszka Peplowskiego w tomie 27 za 1968 r. czasopisma „Slavia Occidentalis”. Na wstępie autor pisze, że badania nad polszczyzną okresu oświecenia spopularyzowały w ciągu ostatnich lat nazwisko Ignacego Włodka i jego dzieło *O naukach wyzwolonych w powszechności i szczególności* (Rzym 1780), przy czym uwagę badaczy przyciągały zwłaszcza poglądy Włodka dotyczące języka polskiego. Jak się okazało, należy on do czołowych przedstawicieli naszego oświecenia, walczących o czystość, prawa i rozwój języka ojczystego. Autor dodaje (s. 173), że „całokształt działalności Włodka przedstawił A. Cieński”; idzie tutaj o pracę: A. Cieński, *Ignacy Włodek jako krytyk i teoretyk literatury* („Rocznik Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich”, t. 5, Wrocław 1957, ss. 401—436)¹.

Do dzieła *O naukach wyzwolonych* Włodek dołączył, jak wiadomo, *Słownik polski dawny czyli zebranie słów dawnych zaniedbanych polskich z ich tłumaczeniem*². Na 137 dwuszpaltowych stronicach zawiera on ok. 6 tys. haseł. F. Peplowski zestawiał syntetycznie ok. 1/4 całego zasobu haseł tego *Słownika* z II wydaniem dzieła G. Knapskiego *Thesaurus polono-latino-graecum* [...], Kraków 1643. Z zestawienia tego wynika, że co najmniej w 98% Włodek bezpośrednio jest zależny od Knapskiego (tak samo zresztą ma się rzecz w wypadku jego poprzedników: dziełko W. Rzewnickiego *O nauce krasomowskiej w: Zabawki wierszopiskie i krasomowskie*, Poczajów 1762, zależne jest w 75% od Knapskiego, podobnie M. Dudzińskiego *Zbiór rzeczy potrzebniejszych do wydoskonalenia się w języku ojczystym służących*, Wilno 1776). Włodek jednak nie przepisuje zupełnie mechanicznie z Knapskiego. Peplowski stwierdza: „Poza wyborem i selekcją haseł wprowadził on mnóstwo innowacji w samej metodzie leksykograficznej” (s. 175).

Z. Br.

IGNACY BARANOWSKI — BIBLIOTEKARZ I HISTORYK

W nrze 11—12/1967 „Bibliotekarza” Hanna Delimat pisze o Ignacym Tadeuszu Baranowskim (1879—1917), pierwszym prezesie Związku Bibliotekarzy Polskich. I. T. Baranowski doktoryzował się w 1906 r., habilitował w 1916 r., od 1909 r. pracował w Bibliotece Ordynacji Krasińskich. Jest autorem szeregu prac z zakresu historii gospodarczej Polski, m. in. z dziejów rolnictwa i kwestii chłopskiej. Jego główne prace naukowe zestawione są w książce: M. Handelsman, *Historycy. Portrety i profile*. Warszawa 1937, ss. 127—129.

Z. Br.

¹ Może warto było dodać, że Włodkiem zajmowali się też i naukowcy w szerszym zakresie, i wymienić choćmy pracę: I. Stasiewiczówna, *Z początków teorii nauki. Ignacy Włodek i jego dzieło*. Wrocław—Warszawa—Kraków 1963 (por. recenzje w „Kwartalniku” nr 3—4/1964 i nr 4/1965).

² Słownik ten w całości przedrukowano w: *Ludzie Oświecenia o języku i stylu*. Opracowały: Z. Florczak i L. Pszczołowska, pod red. M. R. Mayenowej, t. 3, Warszawa 1958.